

Centrum för biologisk mångfald
Håkan Tunón
Box 7007
750 07 Uppsala

Frågor med anledning av implementering av artikel 8j i Konventionen om biologisk mångfald

Svenska Jägareförbundet har med stort intresse tagit del av Er skrivelse 2003-09-20 om den svenska jaktutövningen och implementeringen av vissa delar av Konventionen om biologisk mångfald och får härmed anföra följande.

Inledningsvis ska direkt klargöras att Jägareförbundet av olika skäl inte haft möjlighet att mer ingående analysera sin roll inom verkställandet av arbetsplanen rörande artikel 8j. Förbundet gör dock bedömningen att såväl förbundets verksamhet som den svenska jaktutövningen, i olika avseenden, i hög grad berörs av de diskussioner och de beslut som fattas med anledning av det aktuella avsnittet i konventionen. CBM har i detta avseende - enligt Jägareförbundets mening - gjort en mycket initierad analys av situationen i den översända skrivelsen.

Svenska Jägareförbundet är en ideell medlemsorganisation som organiserar 2/3 av landets 300.000 jägare. Sedan 1938 har Jägareförbundet riksdagens och regeringens uppdrag att organisera den svenska jägarkåren samt att svara för den praktiska jakt- och viltvården. Det allmänna uppdraget omfattar bl.a. utbildning av och information till jägarna samt verksamhet omkring förvaltningen av viltstammarna inklusive uppföljning av de jaktbara viltarternas utveckling.

Bakgrund

Den svenska jakttraditionen

Människorna i vårt land var, som bekant, ända fram till för c:a 5000 år helt beroende av djurfångst, jakt och fiske för att kunna överleva. När jägarsamhället övergick i jordbrukssamhället hade jakten fortfarande en mycket stor betydelse för folk-försörjningen. Jakten har alltså i hög grad präglat människan och alla människor har mer eller mindre ett jaktligt arv.

I dagens samhälle har jakten successivt kommit att få sin största betydelse som fritidssysselsättning för tusentals jägare men är numera också en allt viktigare inkomstkälla för landets alla markägare. Jakten är också ekonomiskt viktig för andra verksamheter i samhället, exempelvis handel och service. Särskilt stor positiv betydelse har jakten fått för glesbygdsboendet.

Den svenska jakttraditionen har några särdrag som skiljer den från den kontinentala jaktutövningen. Jakten med hund som arbetar på långt avstånd från hundföraren antingen som drivande hund eller skällande hund är ett sådant exempel. Sedan lång tid tillbaka har det bedrivits ett målinriktat avelsarbete för att få fram hundraser som är anpassade till olika jaktformer och jakt på olika viltarter. En annan jaktform som har mycket lång tradition i Sverige är jakten med fångstredskap. Genom tiderna har man använt allt från fångstgropar och stockfällor till snaror, fotsaxar och lådfällor. Såväl användningen av hundar och

fångstredskap som brukandet av vapen och ammunition är sedan lång tid tillbaka ingående reglerat i jaktlagstiftningen med mycket stor hänsyn till djurskyddsaspekten.

Jaktens värde

Den rena nyttoaspekten i jakten har kompletterats på så sätt att jaktutövningen blivit en källa till glädje, rekreation, spänning och trevlig samvaro. Rekreativvärdet har kommit att bli högre än köttvärdet. Allt detta sammanfattas av många jägare i ordet livskvalitet. Jaktens ekonomiska värde (uppdelat i kött- respektive rekreativvärde) finns bl.a. belyst i en undersökning från 1987 om viltets jaktvärde. Resultatet från undersökningen som utfördes av Docent Leif Matsson vid SLU i Umeå visade då på ett jaktvärde om c:a 1,5 miljarder kr per jaktår.

Jakten som en areell näring

Sedan 1789 tillhör jakträtten ytterst jordägaren. Till följd av bl.a. detta har den svenska jakten till stor del fått karaktären av en allmogejakt vilket skiljer den från många andra länder i Europa, där jakten ofta under en längre tid varit förbehållen ett visst samhälls-skikt. Koppling till markägandet och den avkastning viltet ger innebär att jakten också kommit att betraktas som en areell näring i likhet med jord- och skogsbruket. I Natur-vårdsverkets "Riktlinjer för förvaltning av vilda däggdjur och fåglar" (2000-10-09) framgår det att "*viltvården och nyttjandet av viltet genom jakt ingår som en del i de areella näringarna*".

Sverige är ett vidsträckt land med stora variationer i geografin, naturtyper och klimat. Genom detta har vi också en stor mångfald när det gäller jaktbara viltarter och de jaktformer vi tillämpar. Men det finns samtidigt ett antal gemensamma nämnare i det svenska sättet att jaga och vår uppfattning om hur jakten bör bedrivas.

Den nordiska jakttraditionen kännetecknas av ett förvaltarskap - ett förnuftigt sätt att ta till vara det överskott som genereras från de vilda djuren. Förnuftigt såtillvida att man skördar i viltstammarna med måttfullhet och inriktning att sörja för nästa års förnyring.

Tillvaratagandet av jaktbytet har alltid varit och är alltjämnt en självklar del i jaktutövningen. Genom jakten får vi kött av högsta kvalitet.

I dag är det också så att jakten behövs för att reglera vissa viltstammar som annars skulle bli för stora och komma att bli en olägenhet för människan och/eller drabbas av foderbrist och svält. Det exempel som ligger närmast till hands är förvaltningen av älgstammen.

Jakten som hållbart nyttjande

För jaktens vidkommande är det viktigt att konstatera att den är en av samhället accepterad verksamhet som en del av ett ekologiskt hållbart samhälle. Den officiella inställningen i samhället är att nyttigheten vilt ska vårdas och tas tillvara. I nyss nämnda riktlinjer från Naturvårdsverket framställs jakten som en del av viltvården och att viltförvaltningen är en del av faunavården.

Vid en historisk tillbakablick kan man konstatera att jaktintresset i sig egentligen aldrig varit orsak till en arts utrotning. I de fall människan har trängt tillbaka en viltart har det funnits ett särskilt uttalat motiv och då främst att minska en viltarts skadliga inverkan på människans intressen. Periodvis har också kött och skinn från vissa arter haft en så stor betydelse för befolkningen att jakten näst intill lett till utrotning. Företrädare för jägarna och jaktintresset har av naturliga skäl alltid varit angelägna om att försöka upprätthålla rika viltstammar. Här kan nämnas att motivet för bildandet av Svenska Jägareförbundet 1830 var just naturintresset och omsorgen om viltstammarnas utveckling samt att "*leda jakten in i ordnade förhållanden*".

Den biologiska grunden

Jaktutövningen i Sverige vilar i hög grad på en biologisk grund när det gäller jakttider, jaktmetoder, jaktligt urval, viltvårdsåtgärder m.m. Den framstående svenska viltforskningen har i mycket stor utsträckning bidragit till detta förhållande. I sammanhanget ska framhållas att en internationell utvärdering av viltforskningen i Sverige 1997 - 2001 sammantaget gav verksamheten ett mycket högt betyg.

Sedan 1938 samlar Jägareförbundet systematiskt in avskjutningsstatistik i syfte att följa viltstammarnas utveckling. Viltövervakningsverksamheten har under senare år byggts ut. Betydelsen av tillförlitliga uppgifter om såväl tillgång som trender i viltstammarna ökar, dels för den praktiska viltförvaltningen och dels i ett inter-nationellt perspektiv genom Sveriges åtaganden i olika konventioner och EU-direktiv.

Kommentarer till de frågeställningar som framförs i CBM:s skrivelse

Omfattningen av dagens forskningsinsatser

Svenska Jägareförbundets forskningsavdelning avvecklades 2002 som ett led i ett politiskt beslut att de forskningsresurser som fördelades från Viltvårdsfonden skall hanteras gemensamt av Naturvårdsverket. De fem miljoner som Jägareförbundet disponerade fördes således över till verket som idag hanterar totalt drygt 15 miljoner kr för viltforskningsverksamheten. Förbundet representerar alltjämnt avnämarna i Naturvårdsverkets vetenskapliga kommitté för viltforskningsärenden och upplever att detta samarbete fungerar väl. Ändamålet med Viltvårdsfondens resurser för vilt-forskningen är att utveckla vetenskapligt baserad kunskap för hållbar förvaltning av vilt som naturresurs. Naturvårdsverket har för perioden 2003 - 2007 slagit fast fem prioriterade forskningsområden i ett särskilt ramprogram. Dessa är följande; Adaptiv förvaltning, Den mänskliga dimensionen i förvaltningen av vilt, De stora rovdjuren, bytesdjuren och människan, Jaktens effekter - beskattning, störning och etik samt Föränderliga viltpopulationer.

Jägareförbundet gör den bedömningen att Naturvårdsverket har en ambition med viltforskningsverksamheten som väl stämmer överens med Jägareförbundets. I detta avseende har det faktum att förbundets forskningsavdelning avvecklats således väl täckts upp genom Naturvårdsverkets ramprogram.

Utöver de medel som fördelas från Viltvårdsfonden bidrar Jägareförbundets medlemmar med 20 kr av medlemsavgiften. Med 187.000 medlemmar blir detta ett årligt tillskott till viltforskningen med c:a 3.8 miljoner kr. Dessa medel fördelas efter beredning inom förbundet på ett antal olika viltforskningsprojekt - inte sällan som en samfinansiering med Naturvårdsverket.

Det som däremot alltjämt är otillfredsställande är att det i det närmaste helt och hållet är jägarkåren som genom jaktkortsavgiften bekostar såväl forskningen som övervakningen av våra viltstammar inklusive de stora rovdjuren. Jägareförbundets uppfattning är att även allmänna medel bör tillföras verksamheten då det definitivt är ett stort intresse för den breda allmänheten att vi har artrika och livskraftiga viltstammar i landet.

Jakten och den urbaniserade människan

Jägareförbundet instämmer i CBM:s bedömning att en alltmer tilltagande urbanisering och förändrad livsstil innebär ökad risk för att man har en förutfattad negativ bild av jakten som ett sätt att nyttja och förvalta viltstammarna. Det som har särskild stor betydelse för att motverka denna utveckling är den enskilda jägarens uppträdande, vårt sätt att sköta jakten -

jaktetiken - samt vårt uppträdande gentemot allmänheten. Den bild allmänheten får av jakten skapas i hög grad av jägaren själv. I detta avseende kan förbundet spela en viktig roll genom utbildnings- och informationsinsatser mot såväl nya som etablerade jägare. Detta sker också i stor utsträckning i dag genom dels den grundläggande jägarutbildningen och dels genom den jaktledarutbildning som drivs i förbundets regi. Vidare har jägareförbundet en områdesvis välutvecklad skolkontaktverksamhet där vi sprider information direkt till barn och ungdomar om jakten, viltet och viltvården. Den senaste tiden har förbundet även - om än i liten skala - börjat analysera hur man kan möta det jaktintresse som finns hos många svenskar med invandrarbakgrund. Slutligen har vi i informationshänseende tidskrifterna Svensk Jakt och ungdomstidningen Akila samt en välutvecklad hemsida. Fakta om viltet, viltforskningen och en särskild frågeservice hanteras av vår enhet "Vilt och Vetande".

Den oförsonliga synen mot jakt är trots allt ännu inte särskilt framträdande i Sverige. Genom åren har tre större undersökningar visat att opinionsklimatet för jakten är förhållandevis gott i Sverige. Den senaste vetenskapliga undersökningen avseende allmänhetens inställning till jakt genomfördes 2001. Den visar att 80 % av befolkningen antingen accepterar eller är direkt positiva till jakten. Vidare att man i huvudsak anser att jägarna är välutbildade och väl förberedda för jakten. I jämförelse med tidigare undersökningar kan man snarare skönja en starkare ställning för jakten i dag. Detta förhållande återspeglas till viss del även i medias hantering av jakten vilken upplevs som mer saklig och positiv än för 20 -30 år sedan. Förbundet är dock fullt medvetet om två saker. Dels att de som är direkt negativa till jakten har en mer oförsonlig och ett tydligare avståndstagande till jakt än tidigare och dels att värdeförskjutningar sker snabbare och är mer påverkade av internationella strömningar än tidigare.

Konfliktsituationer vilt - människa

Den stämpel av skadedjur som vissa viltarter får är mycket olycklig och ska naturligtvis motarbetas. Däremot måste man respektera att det i vissa situationer kan uppstå konflikter mellan människans intressen och vilda djur där det antingen kan krävas förebyggande åtgärder, alternativt skydds jakt eller ersättning från det allmänna. I dessa sammanhang är det oerhört viktigt att myndigheter och beslutsfattare "ser" människan och den situation som uppstått. Det är inte utan att man emellanåt upplever att man åsätter djuren ett högre värde än människan. Lösningen är naturligtvis ett gott samarbete, tydliga policys och regler för hur olika konfliktsituationer ska lösas. De ökade rovdjursstammarna och rovdjurspolitiken har satt fokus på flera av dessa aspekter. Genom de förändringar som sker i naturen är det viktigt med ett följsamt regelverk. Ett stort problem i detta avseende är de två EU-direktiv som i hög grad påverkar den svenska viltförvaltningen. Habitatdirektivet exempelvis vad gäller jakten på lodjur och Fågeldirektivet exempelvis vad gäller jakten på skarv.

Jägareförbundet tog för ett par år sedan initiativ till bildandet av ett Viltförvaltningsråd där förbundet bjudit in 15 olika organisationer som har intresse av eller verksamhet förlagd i naturen. Motivet för detta är att utveckla samarbetet omkring frågor som berör jakten och viltförvaltningen. Här har det samtidigt skapats en god plattform för diskussioner avseende de konfliktsituationer som kan uppstå mellan människan och vilda djur.

Förändringar i den traditionella jakten

Jägareförbundet anser det helt oacceptabelt att man förbjuder traditionella jaktformer eller jakt på vissa arter på rent tyckande, utan saklig biologisk grund. De tydligaste exemplen på detta är förbudet mot senvinterjakt på sträckande sjöfågel, sommarjakt på sträckande morkulla samt fridlysningen av enkelbeckasin, sothöna och ekorre. Hundrånåriga jakttraditioner stryps utan egentlig anledning. Trots att flera offentliga utredningar visat att skärgårdsbornas senvinterjakt på sträckande ejder inte har någon negativ effekt på ejderstammen förvägras man denna jaktform. En konsekvens av detta blir att intresset för sjöfågelvården minskar och

att ytterligare en positiv faktor som bidrar till detta glesbygdsboende uteblir. Vad gäller morkullejakten har Jägareförbundet satsat närmare tre miljoner kr genom åren på kunskapshöjande forskning och utredningar om morkullans status och jakten eventuella effekter. Ännu har ingen kunnat påvisa att den jakt som bedrivits i minst 100 år skulle ha någon negativ effekt på morkullepopulationen.

I detta sammanhang är det viktigt att konstatera att intresset för olika jaktformer vanligtvis bidrar till ett intresse av att skapa goda förutsättningar för berörda viltarter vilket i förlängningen skapar nya jakttillfällen. Jägarnas och markägarnas ansträngningar för biotopvård, anläggning av våtmarker, kantzoner, lähäckar, skyddsvegetation etc. skapar ett varierat landskap där den biologiska mångfalden frodas - insekter, småfåglar och en rik vegetation. När man inför ogrundade jaktförbud motverkar man alla de positiva krafter som gynnar mångfalden i naturen.

Den livskvalitet som många upplever i jakten bidrar i hög grad även till att hålla människor kvar i glesbygderna. Att bibehålla förutsättningarna för en varierad och innehållsrik jakt har således stor betydelse för att motverka avfolkningen av landsbygden.

Viltvården som en del i naturvården

Viltvård och naturvård går som nyss nämnts mestadels hand i hand. Produktion av viltbete gynnar som regel den biologiska mångfalden. Den positiva effekten av att gynna viltet i det svenska landskapet kan uppnås på flera olika sätt. Det som vid sidan om rena viltvårdsåtgärder har störst betydelse för såväl mångfalden som jakten är att hänsynstagandet till viltet ses som en integrerad del i såväl jordbruket som skogsbruket. Att t.ex. skapa möjligheter till att avsätta viss areal av den skogsproduktiva marken - om än så liten - för viltet skulle innebära stora vinster i detta sammanhang.

Att ytterligare utveckla ett viltvårdsanpassat jord- och skogsbruk liksom att bevara traditionella hävdmetoder är enligt Jägareförbundets mening betydligt viktigare än att tillskapa särskilda reservat som vanligtvis lägger en död hand över de aktuella områdena. Naturen förändras och en ambition att "bevara" blir ofta missriktad. En aktiv förvaltning som bygger på engagemang och kunskap från lokalbefolkningen är den bästa garantin för en variation i landskapet och därmed hög biologisk mångfald.

Jägareförbundets ansvar i utbildningen

Förbundet känner ett stort ansvar vad gäller utbildningen av jägarkåren både vad gäller jägarnas allmänna ekologiska kunskap och en mera ingående kunskap om viltarternas livsvillkor, förvaltning samt rent artkunskap. Under hösten kommer ett - av Jägareförbundet producerat - helt nytt utbildningsmaterial för jägarexamen. Här kan nämnas att författaren till avsnittet om fågelkunskap är en representant för Sveriges ornitologiska förening. Förbundet anser att jägarkåren överlag har goda viltbiologiska kunskaper men att det självfallet finns utrymme för ytterligare förkovran. I samarbete med Studieförbundet genomförs varje år ett mycket stort antal studiecirklar både på grundnivå och som vidareutbildning.

Svenska Jägareförbundet är inte berett att - främst av tidsskäl - här framföra mera detaljerade förslag i anledning av implementeringen av det aktuella avsnittet i Konventionen om biologisk mångfald. Jägareförbundet är dock givetvis intresserat att framöver medverka i den fortsatta processen, diskutera förslag till förändringar och belysa på vilket sätt sedvänjor, traditionell kunskap m.m. inom jakt och viltvård kan ha betydelse för den biologiska mångfalden.

Svenska Jägareförbundet
Hans von Essen
Riksjaktvårdskonsulent